ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Annamari Asikainen
STM
29.9.2025

Sukupuolinäkökulma vuoden 2026 talousarvioesityksessä

Sukupuolivaikutuksia arvioitava talousarviossa

Valtiovarainministeriön budjetin laatimismääräys edellyttää, että ministeriöt sisällyttävät talousarvioehdotuksensa pääluokkaperusteluihin yhteenvetotarkastelun sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen. Ideaalitapauksessa yhteenvetotarkastelujen pohjalta voitaisiin arvioida koko budjetin sukupuolivaikutuksia.

Yhteenvetotarkasteluissa aiempaa niukemmin tietoa budjetin sukupuolivaikutuksista

Osana tasa-arvopolitiikkaa STM arvioi vuosittain ministeriöiden elokuussa julkaistuista talousarvioesityksistä yhteenvetotarkastelujen laatua ja sisältöjä erityisesti sukupuolten tasa-arvoa edistävien tavoitteiden, toimenpiteiden ja määrärahojen näkökulmasta. Koko talousarvioesityksen kattavaa laadullista analyysiä ei ole tehty.

Yhteenvetotarkastelujen sisältö ja laajuus vaihtelevat ministeriöittäin. Monella ministeriöllä tarkastelu on aiempaa suppeampi. Eniten pisteitä saivat STM ja PLM. Joillakin ministeriöillä on myös yleisen tason huomioita hallinnonalan budjetin sukupuolivaikutuksista. VM esimerkiksi toteaa, että progressiivinen verotus tasaa sukupuolten välisiä taloudellisia eroja.

Hallitusohjelman mukaan tasa-arvon edistäminen huomioidaan talousarvioprosessissa. Jotta budjetin sukupuolivaikutuksia voitaisiin kattavammin arvioida, olisi tarpeellista kehittää talousarvioprosessin käytäntöjä. Kehittämisessä voitaisiin hyödyntää tietoa muiden maiden hyvistä käytännöistä, joita koottiin kesäkuussa 2025 julkaistuun selvitykseen *Sukupuolitietoinen budjetointi valtionhallinnossa (linkki julkaisuun)*

Vuosittaiset selvitykset hallituksen esitysten sukupuolivaikutusten arvioinneista ja talousarvioesityksen tasa-arvoyhteenvedoista ovat nykyisin saatavilla Hankeikkunassa. Aiemmin seurantatietoja on käytetty valtioneuvoston sisäisesti kehittämistyössä sekä hallituksen tasa-arvo-ohjelmien seurannassa.

Poimintoja yhteenvetotarkasteluista

- Valtion omistajaohjauksessa täysin valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusvalinnoissa otetaan huomioon tasa-arvonäkökohdat siten, että kummankin sukupuolen osuus hallituksen jäsenistä on vähintään 40 % sekä huolehditaan valtioneuvoston asettamien muiden tasa-arvotavoitteiden noudattamisesta (VNK)
- Kehitysyhteistyöhankkeita, joiden osa- tai päätavoitteena on naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien vahvistaminen, tuetaan arviolta 328 milj. eurolla kehitysyhteistyömäärärahoista (UM)
- Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmat sisällytetään turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja koulutukseen. Tavoitteena on,

että naisten osuus sotilaallisesta kriisinhallintahenkilöstöstä on vähintään 7 % ja että gender-neuvonantajien ja -yhdyshenkilöiden määrää lisätään (PLM)
- Sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita edistetään osana toisen asteen koulutuksen kehittämistoimia. (OKM)
- Sukupuolten tasa-arvo on kriteerinä liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustuksissa (…). Nuorisolain perusteella valtakunnallisille nuorisoalan järjestöille myönnettävissä yleisavustuksissa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat yksi arviointiperuste. (OKM)
- Alueiden kehittämisen suunnittelujärjestelmässä (…) kiinnitetään erityistä huomiota sukupuolten osallistumisen turvaamiseksi suunnittelujärjestelmään kuuluvien toimielinten toimintaan (TEM)
- Maahanmuuttajanaiset nostetaan kotoutumis- ja työllisyystoimien erityiseksi kohderyhmäksi vahvistamaan heidän osallisuuttaan työelämässä ja muussa yhteiskunnassa (TEM)
- Hallitusohjelman tasa-arvotavoitteita toteutetaan mm. toimeenpanemalla ja seuraamalla hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa. Jatketaan raskaus- ja perhevapaasyrjinnän vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä. Jatketaan sukupuolten välisen palkkaeron kaventamista toteuttamalla samapalkkaisuusohjelmaa 2024—2027 ja teettämällä tutkimushanke sukupuolten väliseen palkkaeroon vaikuttavista tekijöistä. (STM)
- Elatustukijärjestelmää uudistetaan. Tavoitteena on edistää lapsen oikeutta riittävään elatukseen ja elatusvelvollisen vanhemman oikeutta hänen elatuskykyään vastaavaan elatusapuun. (STM)
- Valtion rahoitukseen turvakotitoiminnan menoihin ehdotetaan 31 milj. euroa jossa on lisäystä n. 3,5 milj.euroa. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnalle (NAPE) on varattu 150 000 euroa. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön on osoitettu 46 000 euroa. (STM)

Lisäksi STM:n tuottamassa toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön 2024–2026 muutosten **yhteisvaikutusten arvioinnissa** on todettu sukupuolivaikutuksista seuraavasti:

- Muutokset vaikuttavat erityisesti naisiin. Naiset hoitavat useammin lapsia kotona, työskentelevät miehiä useammin määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa ja suurin osa omaishoitajista on naisia. Tietyt ammatit ovat sukupuolittuneita ja osa-aikatyö on yleisempää naisvaltaisilla aloilla. Erityisessä riskissä ovat yksinhuoltajat, joista valtaosa on naisia (83,5 %).
- Ikääntyneiden hyvinvointiin vaikuttavat useat toisiinsa kytkeytyvät tekijät, kuten toimintakyky, taloudellinen asema ja sosiaalinen osallisuus. Yli 65 –vuotiaista naisia on 56 prosenttia ja miehiä 44 prosenttia, vanhemmissa ikäluokissa naisten osuus on vielä suurempi. Naiset ovat yliedustettuina pienituloisissa ikääntyneissä, kun taas miehillä voi korostua yksinäisyys ja toimintakyvyn nopeampi heikkeneminen.
- 75 vuotta täyttäneistä naisista 8,1 prosenttia koki joutuneensa tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynnistä. Vastaava luku miehillä oli 5,9 prosenttia.
- Vammaisuus yhdessä muiden tekijöiden, kuten sukupuolen, iän, koulutustason tai asumismuodon kanssa voi lisätä haavoittuvuutta. Esimerkiksi vammaiset naiset kohtaavat usein moniperusteista syrjintää.